

ULTIMA ESPERANZA BOOKS

Aggie

– stinsens janta

av Lars Thulin

Förord

Följande roman bygger löst på min mormors liv. Mycket av det som sker i berättelsen har hänt henne, en hel del har kanske hänt, en avsevärd del har absolut inte hänt. Historiska skeenden är dock korrekt återgivna, eller de har i alla fall kontrollerats i rimlig omfattning i officiella källor. Det samma gäller övriga personer som funnits i verkligheten. Ett exempel är bokens sista kapitel. Under den aktuella tiden gjorde inte författaren någon flickvän gravid.

Många personnamn har ändrats. Hotell Centurion i Klara i Stockholm och Hotell Västkusten vid Centralen i Göteborg har aldrig funnits. Men jag behövde dem. Därför finns de i romanen.

Lars Thulin, Hägersten, augusti 2023

1. En kommer – en går

Barnmorskan tog av sig det vita, nu blodfläckiga, förklädet. Hon vek ihop det och lade det i läderväskan. Så tittade hon upp på Nils. Ljuset från koltrådslampan flämtade till och skänkte en märklig lyster i hennes i ögon.

– Ja, herr Stenqvist, nu är det bara Vår Herre som avgör hur det ska gå. Flickan är fullgängen, frisk och stark. När det gäller Alva så tror jag dessvärre att hon snart blir hemkallad till sin skapare. Fast ingen vet säkert. Vi kan inte göra mer för tillfället. Jag kommer tillbaka om tre timmar. Andra mödrar väntar och så ska jag försöka hitta en amma.

Därefter gick hon ut genom sovrumsdörren. Med henne försvann en doft som var en blandning av kamfer och eau de colognen 4711. Nils hade alltid tyckt illa om stationssamhällets barnmorska. Hon hade redan från första stund skrämt honom på ett märkligt sätt. En barnmorska, jordemor, borde stå för liv, glädje, ljus, det bästa i tillvaron. Men Amanda Nilsson bar med sig en air av sorg, av död och känslan att man aldrig fick glädja sig fullt ut. Eftersom något sorgligt snart skulle kunna inträffa. Stor glädje kunde straffa sig.

Vilket det alltså hade gjort nu. Alva låg blek och svettig på de väl manglade lakanen i deras säng. Hon hade förlorat mängder av blod och Amanda, som kämpat med starka händer och stora mängder blodiga handdukar, hade gång på gång muttrat att så mycket gått sönder. Att hon inget kunde göra. Hans hustru drev nu av och an i landskapet mellan vakenhet och medvetslöshet. Två gånger hade Amanda varit hos dem den här dagen.

Först i morse, då vattnet gått. Nils hade blivit upprörd och nervös, men Alva hade tagit allt förvånansvärt lugnt, trots att hon var först-

föderska. Men ändå gått med på att Amanda skulle komma fortast möjligt. Hon var hos dem efter en timme och konstaterade att det var långt kvar, trots att fostervattnet kraftfullt runnit ur Alvas underliv. Hon var helt enkelt inte mogen än, konstaterade Amanda. Hon själv behövdes först när värkarna satte in. Det skedde på eftermiddagen. Barnmorskan kom som hon lovat och sedan hade hon slitit sammanbitet, tillsammans med Alva i över tre timmar. Nils hade valhant hjälpt till med handdukar och varmvatten. Till sist hade barnet kommit och genast skrikit på det hälsosamma sätt som meddelar att lungorna fungerar som de ska.

Nu var den dramatiken över. Barnet verkade vid gott mod, även om flickan ännu inte fått hitta bröstet. Med Alva var det betydligt sämre. Amanda trodde inte på att besvåra doktor Lundgren i det här skedet. Han kunde inte göra mer än vad hon kunde. De fick vänta och se hur natten blev.

Utanför fönstret i oktobermörkret rasslade det till när 8.15-tåget mot Slussen var på ingång till stationen i Nacka. Nils bara noterade detta, men brydde sig inte. Hans kollega, stationskarlen Gustav fick vinka av tågen, blockera linjen och sköta bommarna den här kvällen. Han var en redig karl som skulle klara det utmärkt. Nils tänkte på framtiden. Han och Alva hade längtat efter barnet. Två gånger hade Gud eller vem som nu bestämde, hämtat deras barn redan i fosterstadiet. Nils var inte säker på att det fanns en god och allsmäktig Gud. De hade dock kämpat på, älskat varandra innerligt, och den tredje gången hade allt gått bra. Doktor Lundgren hade flera gånger berömt Alva för att hon var stark och för att hennes kropp växte så bra och så vackert. Tydligen skulle barnet nu klara sig bra. Men inte hans kära Alva.

Varför, varför, varför? Och i hela himlens namn, hur skulle han klara sig och dottern om Alva rycktes bort? Han hade ju inte en aning om hur man tog hand om ett spädbarn.

Det enklaste var självklart att lämna bort flickan. Inte till en änglamakerska, som bara lät flickebarnet tyna bort och dö. Nej, till ett bra barnhem. Sådana fanns det nu i Stockholm. Eller till en familj som ville adoptera ett barn. På det sättet skulle hans dotter säkert få det

bra. Men om nu Alva lämnade honom, skulle inte det vara ett svek mot henne? Att han övergav det finaste minne av sig själv som hon kunde ge honom? Nåväl, blev det aktuellt fick han prata med sin vän Oskar, läraren i den närbelägna folkskolan. Det var den klokaste man Nils kände. Han visste nog på råd. För han tänkte absolut inte gå till församlingens fete och lismande kyrkoherde. Nils stod inte ut med honom. Den själasörjaren hade bara tomma ord och obegripliga bibelcitat att erbjuda.

Nils kände sig stel, utmattad och uteslagnigt sorgsen. Plötsligt blev det omöjligt att sitta på pinnstolen bredvid sin hustrus bädd, kanske dödsbädd. Han var tvungen att få gå några steg. Därför lämnade han rummet, gick ut ur huset, korsade spåren och klev upp på perrongen. Tåget mot staden hade lämnat stationen, Gustav hade gått in på expeditionen. Vinden slet i träden på andra sidan spåren. Löven dansade på vägbanan. Ett par passagerare stod och väntade på tåget mot Saltsjöbaden. De kurade ihop sig mot blåsten och kylan. Bakom stationen hörde Nils gnäggandet från en häst. Det var Anders-Per som parkerat där med sin gamla kärra och valack, i hopp om att någon skulle betala för en skjuts hem i det hårda vädret. Nils styrde stegen mot boden. I handen hade han hämtaren som han skulle fylla med koks. Värme var viktigt för Alva. Hon skulle inte behöva frysa i natt.

Kanske hade han varit borta i tio minuter. När han var tillbaka i kammaren var Alva vaken. Hennes ögon var matta, men det fanns ändå något starkt, lite krävande i blicken. Nils såg det tydligt trots det svaga ljuset. Hon började tala. Hennes röst var dock tunn, knappt hörbar. Nils fick luta sig fram över henne för att uppfatta hennes ord. Hon luktade svett och surt.

– Nils, du får aldrig överge henne. Lovar du det? Hon är din och min. Lämna henne aldrig.

Nils strök henne över pannan med baksidan på sin hand. En tung sorg drog genom hans stora kropp.

– Jag lovar Alva. Men vi ska ju göra det tillsammans. Du måste vila så du blir frisk. Nu ska du sova. I morgon kommer doktor Lundgren. Han vet råd. Du måste spara på dina krafter.

Med stor ansträngning ruskade hon på huvudet. Det beslutsamma i blicken fanns kvar, hon naglade fast hans ögon.

– Nej, Nils så blir det inte. Jag vet det. Min tid är över. Kan du ge mig lite vatten? Rösten var tunn, men ändå fast och tydlig. Hon gjorde klart att det hon hade att säga var viktigt eftersom det var sanningen.

Nils hällde upp vatten från karaffen och förde försiktigt glaset mot hennes varma läppar, hon fick i sig två små klunkar. Sedan satte han tillbaka glaset på nattduksbordet.

Så, utan förvarning, kom det. Tecknet Nils hört och sett flera gånger tidigare i sitt liv, både vid sin fars och mors dödsbädd. Att en utandning inte följs av en inandning. Utan av ytterligare en utandning, kort, flyktig, mer en pust än en utandning. Kanske var det då själen lämnade kroppen. Alva Stenqvists 27-åriga liv hade därmed nått sitt slut. Nils slöt sina ögon och smekte lätt sin döda hustru över kinden. Den här kvällen hade han på några timmar blivit både far och änkeman. Den 22 oktober i nådens år 1894, hans tjugooåttonde här på jorden.

*

Det sägs att döden kan komma som en befriare, att den kan skänka lugn och harmoni åt den som just gått över till andra sidan. Så var det inte för Alva. Hennes anlete hade inte slätats ut, smärtan och ångesten hade inte försvunnit med själen och livet. Allt fanns kvar.

Alva var den vackraste kvinna Nils någonsin träffat. Hon hade skänkt honom en glädje och tillfredsställelse i livet som ingen annan. Hon hade fullkomnat hans tillvaro. Genast efter deras första möte visste han att hon var kvinnan i hans liv.

Men nu var hon ett tomt skal. Faktiskt ett fult skal när livet lämnat henne. Så döden hade inte nöjt sig med att återigen ta det viktigaste i hans liv, som när modern dog. Nu ville döden också radera ut minnet av Alvas skönhet. Det var oerhört grymt.

Hans gamla farmor hade flera gånger sagt att när en kommer så går en annan. Hon menade att en tillökning i en familj förvånansvärt ofta följs eller föregås av ett dödsfall. För Nils hade det stämt för fem år sedan. Lungsoten hade tagit hans mamma två veckor innan han

träffade Alva på ett IOGT-möte. Nils hade då minst av allt varit inställd på att träffa en kvinna. Förlusten av modern hade tyngt honom. Men som ofta i livet, det viktiga händer när man minst anar och är beredd på det.

Nu hade farmors dystra devis åter blivit sann. Tydligen skulle han aldrig få ha två betydelsefulla kvinnor i sitt liv samtidigt. Men i den lilla vaggan bredvid sängen, vaggan han byggt i slöjdsalen i Oskars skola, gnydde det som måste bli den nya kvinnan i hans liv. Hon hade ännu inget namn, började säkert bli hungrig och hade knappt två timmar in i sitt liv blivit moderlös.

Så nej, lämna bort henne var det inte tal om. Han skulle inte svika Alva.

Ute i mörkret hade 8.30-tåget med slutstation Saltsjöbaden anlänt. Bromsarna gnisslade. En vindby fick fönsterrutan i sängkammaren att skallra. Valacken gnäggade högt och missnöjt. Anders-Per hade tydligen fått sin körning.

2. Jag har ju två, det ska väl gå

Barnmorskan var tillbaka någon timme efter att Alva dött. Med sig hade hon en mager kvinna som haltade lätt. Nils mötte dem i dörren till stationshuset.

– Så, herr Stenqvist. Det här är Hilda. Hon kan hjälpa till att amma barnet de närmaste dagarna. Så får vi se hur vi ska göra sedan. Du får göra upp med Hilda direkt om betalningen. Hur är det med Alva?

Nils berättade vad som hänt. Att hon låg död i sängen och att flickebarnet nu verkade lite missnöjd, så kanske var det dags för mat.

Hilda satte sina händer i sidan och talade med hög och pipig röst.

– Vad säger han? Finns det lik i huset? Då går jag inte in, det gör jag då rakt inte. Inte i dödens hus. Det sade du aldrig något om Amanda!

– Men jag visste ju inget om det. Hur gick det till Nils? Dog hon lugnt? Har du kontaktat prästen?

Hilda bröt in igen.

– Går in gör jag då rakt inte. Aldrig i livet. Nu går jag härifrån.

Hon vände på klacken och började vandra iväg ut i den blåsiga kvällen. Amanda sprang efter och stoppade henne. De båda kvinnorna blev stående länge och pratade medan de gestikulerade ivrigt. Nils kunde inte höra vad de sade. Däremot hörde han hur flickan skrek allt högre inifrån kammaren.

Efter fem minuter kom Amanda och Hilda tillbaka. Hilda såg butter ut.

– Så här blir det, började Amanda med en röst som inte ville bli motsagd. Hilda kommer att amma tills jag hittar något mer varaktigt. Men du får ta ut flickan i köket så länge liket ligger i kammaren. Och så vill hon ha mer betalt.

Sista kvällståget från Slussen signalerade när det var på väg in i tunneln vid Sickla. Livet runt omkring honom gick vidare. Då måste det göra det även för Nils. Detaljer måste ordnas, beslut tas. Men han kände ilska, trötthet och sorg. Allt på en gång.

– Säg åt kvinnan att sätta sig i köket, så får du hämta flickan. Men snälla, se till att du hittar någon annan kvinna! Jag står inte ut med henne. Det måste finnas andra ammor. Hitta en, sade han.

Det gjorde Amanda. Fast det var inte enkelt. Antalet ammor hade minskat mycket de senaste åren. För några decennier ville nästan ingen av kvinnorna i fina familjer amma. Det ansågs ovärdigt och skulle förstöra figuren. Det där med amning, det fanns det enklare kvinnor som kunde ordna. Men sedan svängde allt snabbt. Nya medicinska rön visade på fördelarna med att mamman ammade sitt eget barn. Nu blev det mode att amma. De kvinnor som hade mjölk att sälja sökte sig istället till barnbördshusen. Det var främst unga mödrar utan familj. Den ersättning de fick var att barnbördshuset tog hand om deras egna nyfödda. Mjölk i flaska var förstås bra. Mjölk på det naturliga sättet var dock ännu bättre.

Amanda fick kontakt med en kvinna, Blenda, i Järla som bara låg en station från Nacka. Hon var ensamstående med en två månader gammal dotter, vad som hänt med mannen var oklart. Kanske visste han inte ens att han blivit pappa. Blenda svarade aldrig på frågor om honom. Blenda var en kraftig kvinna med grovhuggna drag. Stora och starka händer. Och hon hade gott om mjölk. Så visst kunde hon hjälpa till.

Hon bodde i ett hyresrum i ett hus som ägdes av en polis. Men denne var missnöjd med att Blendas dotter skrek på kvällarna när han kom hem från jobbet. För väggarna i stugan var inte tjocka. Han ville ha lugn och ro hemma. Därför ville han bli av med Blenda.

Sorgen drabbade Nils som hårdast en dryg månad efter Alvas död. Dagarna och veckorna efteråt hade varit fulla med praktiska bestyr – att ordna tillvaron för dottern, få det att fungera med amman, allt bestyr med begravning och bouppteckning. Nils gjorde saker ordentligt. Att slarva innebar alltid extra arbete, förr eller senare. Därför kunde han

också bli väldigt fokuserad, vilket innebar att vissa saker fick skjutas åt sidan.

Men med Alva i jorden på Nacka kyrkogård och regelbundna besök av Blenda samt en dotter som uppenbarligen fick det hon behövde av både mat och omvårdnad, hann verkligheten och den stora saknaden ikapp honom. Allt i huset, ja faktiskt allt i hans liv påminde honom om Alva. Från hur veden staplats i boden till att hennes doft fortfarande fanns i sängkläderna som inte använts sedan hon dött. Tomheten var ibland outhärdlig. Han tog långa promenader när Blenda stannade i stugan och tog hand om flickan. Han behövde inte förklara för Blenda varför han var tvungen att gå ut, han såg att hon förstod. Ibland skötte han arbetssysslorna på stationen överdrivet noga, gjorde då och då om saker som kollegan Gustaf redan gjort. Denne protesterade till en början, men tystnade snart. Även han förstod.

Tiden läker inte alla sår. Men öppna sår kan bli till ärr. Efter några månader förstod Nils att han var tvungen att blicka framåt, att få ett fungerande liv. Alva fick bli historia. Detta för hans egen skull men främst för flickan. För vissa sörjande kan en sådan förändring innebära att de får en känsla av att de sviker en död livskamrat. Men Nils såg det inte så. Han visste att Alva ville att han skulle gå vidare. Om hans sorg däremot skulle få honom att tappa fotfästet – då hade han verkligen svikit Alva.

Nils ville inte leva ensam. Ett spädbarn behövde en vuxen kvinna. Han behövde en kvinna, både som arbetskamrat och bredvid sig i sängen. Då fick han ordna det. Blenda var måhända fåordig och lite trulig. Men hon var duktig vid spisen och höll bra ordning. Hon hade en stor och stark kropp och visste säkert vad en man behövde.

Det ena gav det andra. Efter knappt tre månader flyttade Blenda med dottern Doris in i Nils hus. Kanske inte så länge som han borde väntat för att sladderkärringarna i samhället skulle vara nöjda. De tyckte väl att Alvas kropp åtminstone skulle kallna innan något nytt fruntimmer flyttade in i sängkammaren. Det hade han hört bakom sin rygg en gång, orden hade uttalat så högt att han precis kunnat uppfatta dem. Men vad visste de elaka kvinnorna om vad en man behövde? Livet måste fungera,

han hade lovat sin döende hustru att ta hand om flickan, aldrig lämna bort henne. Det skulle han göra, då fick han göra det som krävdes. Blenda behövde en man och någonstans att bo. Då fick det bli så, ibland ska livet inte göras mer komplicerat än nödvändigt, tänkte Nils. Och så fick kärringarna på byn något att tjata och gnata om, det var väl bra. Alltid hade han bidragit med något.

Blendas och Doris packning var minimal. Blenda tog bra hand om de båda flickebarnen. Dessutom kunde hon föda dem utan problem. Första gången hon träffade Nils hade hon ogenerat skakat på sin stora byst framför honom.

– Jag har ju två. Det räcker till båda, sade hon och spände ögonen i honom.

När Blenda flyttade in var Nils lilla dotter redan döpt. Augusta blev namnet. Så hette Alvas mamma. Alva hade alltid talat väl om sin mamma. Därför blev valet naturligt för Nils. Men precis som för svärmodern, som Nils aldrig hann träffa, blev namnet Augusta lite tungt. Aggie blev namnet som alltid användes, redan från första dagen.

När amningsperioden var över kunde Blenda på söndagarna ta upp sitt tidigare jobb, att hjälpa de fina familjerna i förnäma Saltsjöbaden med deras tvätt. Enkelt jobb, men tungt och slitigt. Nils fick då ta hand om flickorna för de extra pengarna behövdes i hushållet.

Flickorna var alltid hela och rena och maten kom på bestämda tider. Någon gång fick de en hurring av Blenda när de varit olydiga. Det hade Nils också fått utan att ta skada. Livet gick ut på att lära sig och de vuxna visste bäst.

Tillvaron i det röda huset invid Nacka station hade fått rutiner, behagliga rutiner. Den stora skillnaden mot tidigare var att det var så tyst vid matbord och på kvällar. Alva och Nils hade pratat om allt och i princip hela tiden. Alva hade precis som Nils varit intresserad av politik, även om hon inte deltog i ett något partipolitiskt arbete. Men hon läste tidningar och följde noga med vad som hände. Och samtalen i sängkammaren innan lampan släcktes var så innerliga, så nakna. Makarna Stenqvist både gav och tog så mycket i sin samvaro.

Blenda däremot pratade aldrig annat än om det som var nödvändigt. Och när hon öppnade munnen var allt mycket kortfattat. Politik intresserade henne inte ett dugg. Allt som rörde detta mötte hon med den djupaste misstro.

– En massa viktigpettrar som ska bestämma över oss. Men de skor alltid sig själva. Präster, lärare och kommungubbar. Det är ingen skillnad, sade hon en gång när Nils försökte prata om hur Sverige styrdes.

Det var den längsta och faktiskt enda politiska analys Nils hört från henne. Hon somnade alltid med ryggen mot Nils och hon föll i sömn nästan omedelbart. En djup suck var ofta hennes sista inlägg för dagen. Men när Nils ville komma till, sade hon mycket sällan nej.

Måhända favoriserade Blenda sin egen dotter Doris emellanåt. Kanske var det naturligt. Nils hade ju å sin sida mest ögon för Aggie, så var det. Flickorna utvecklades olika. Aggie gick tidigt och var pigg och hade svårt att sitta still, ville alltid vara med. Hon kunde också ge sin styvsyster tjuvnyp emellanåt när de gnabbades om något. Doris gav sällan igen. Hon hann helt enkelt inte med. Upptäckte Blenda vad som hänt blev det istället hon som gav igen för sin dotters räkning.

Doris var lik sin mamma, stor och lite oformlig, butter och långsam. Hon var långt över året då hon kunde gå helt på egen hand. Och orden som passerade hennes läppar var både få och svåra att tyda. Men vem kunde göra något åt det? Barn var olika.

Då Aggie fyllde tre år kom Nils hemtrampande på dressinen efter ett besök i Sickla. Med sig hade han en stor papplåda. När han kom in i köket placerade han lådan framför sin dotter. Han lyfte på locket. Men det tog nästan en minut innan en valp, en foxterrier, kravlade ut ur lådan. Och genast kissade på bordet.

– Aggie, den här till dig. Men också till oss alla.

Blenda protesterade högljutt och rusade fram till bordet med en trasa för att torka. Hon sade normalt inte så mycket, men nu kom en lång svada.

– Nej Nils, jag kan inte ha ett sådant kräk i mitt hem. Det har ju redan orenat. Och mat ska djuret ha. Jag tycker inte om hundar. Du får lämna tillbaka den där. Inte i mitt kök, hör du det?

Nils höjde sällan rösten hemma. Den här stunden blev ett undantag.
– Det är inte bara ditt hem. Hundar är bra i en familj, den här blir bra för flickorna. Han stannar. Han kan vara med mig på dagarna. Jag bygger en koja åt honom på gården. På vintern får han sova i hallen. Så får det bli. Förresten heter han Max.

Blenda stönade, himlade med ögonen och drämde den urvridna trasan i bordet. Vattnet stänkte. Max ryggade lite men traskade sedan fram till Aggie och slickade henne i ansiktet. Flickan tjöt upphetsat men drog sig inte undan. Max viftade på sin lilla svans.

– Där ser du, sade Nils. Hundar är bra för barn.

Blenda svarade inte. Hon accepterade. Hon gav hunden mat varje dag. Men klappade den aldrig och gick i princip aldrig ut med den. När hon trodde att ingen såg kunde hon sparka efter den. Inte hårt, då skulle hunden gny eller skälla. Det skulle Aggie eller Nils höra. Dessutom var djuret snabbt och listigt och hann nästan alltid undan. Så sparkarna var mer för att markera ett ogillande, göra klart för den lilla hunden att den inte hade något att hämta hos henne.

Max blev därför Nils hund. Den ivriga terriern var med på hans jobb, alltid närvarande, nästan aldrig störande. Vid ett tillfälle lämnade den dock sin husse. I Nils jobb som banvakt ingick att en gång i veckan på dressin trampa knappt fyra kilometer in till Slussen för att inspektera banan, leta efter tecken på rälsbrott eller andra skador på skenor, växlar och sliprar. Max satt då alltid med på den lilla paket-hållaren bak på fordonet.

Men vid Henriksdal fanns en lång tunnel genom berget. Mörk och fuktig och bergväggarna förstärkte ekande gnisslet från dressinen. Det skrämde hunden. Så precis innan tunnelmynningen hoppade hunden av. Nils trampade vidare, gjorde några ärenden på Saltsjöbanans expedition och handlade ibland något i butikerna runt Slussen eller i Gamla Stan. Därför kunde det dröja flera timmar innan han rullade fram ur mynningen på Nackasidan av tunneln. Men då satt Max där. Nils visste det och hade redan sänkt farten innan han nådde mynningen. Foxterriern tog ett skutt upp på dressinen. Nils hade ofta med sig någon liten köttbit eller inälva han fått av slaktaren i Götgatsbacken. Max slukade allt redan på den skakande dressinen.

Att han skulle bo i kojans eller hallen och inte inne i huset och i Aggies säng, förstod han aldrig. Så han smet alltid in till stora rummet, fast han väl visste att han snart skulle schasas bort.

När Max var drygt två år kände han doften av en löpande tik och smet en morgon över spårområdet. Driften blev övermäktig. Hans uppvaktning gick dock inte så bra, för andra hanhundar i området hade också fullt utvecklat luktsinne. Konkurrenten om tiken blev hård och våldsam. Sent samma kväll kom Max linkande och haltande tillbaka till stationen. Pälsen var tovig. Ena bakbenet var blodigt och på den mjuka magen fanns ett långt öppet sår med märken efter tänder. Blodet rann nedför pälsen. Aggie tog upp hunden och skrek till sin pappa:

– Gör något, Max dör. Pappa. Han dööööör!

Både Blenda och Nils rusade till.

– Oj, oj, sade Nils. Det här ser inte bra ut. Max, vad i hela världen har du varit med om?

– Det är inget att göra, sade Blenda. Nils, nu tar du bort kräket med en gång. Gör det nu.

Men Nils drog undan två kaffekoppar och en tidning från köksbordet, tände det elektriska ljuset i taket och synade skadorna. Max andades flämtande. Aggie grät. Doris stod en bit bort och tittade på utan att säga något, till synes oberörd.

– Ta bort honom från mitt bord och ut med honom i boden och gör slut på hans lidande. Det här nyttar inget till, sade Blenda. Det var fler ord än hon brukade använda.

Nils höjde inte stämman, men rösten var sammanbiten.

– Nu håller du käften, kärring. Genast. Här ska inget avlivas. Så sluta tjata om det. Gå istället och hämta ditt syskrin, förbandslådan och sätt vatten på spisen.

Nils hade hjälpt regementsläkaren under sin militärtjänstgöring. Att åka till veterinären i Duvnäs nu på kvällen var inget alternativ. Det här kunde Nils nog göra lika bra. Dessutom hade de kanske inte så mycket tid. Hunden var svag, gnydde bara. Tungan hängde ut ur munnen. Djuret hade nog tappat mycket blod.

När Nils tvättat rent såret på magen fick Blenda hålla i familje-

medlemmen hon hatade medan Nils sydde. Tio stygn fick han till i den sträva pälsen. Max verkade inte känna något. När Nils knutit ihop det sista stygnet, sov hunden. Och den natten fick han ligga i Aggies säng. Doris protesterade mot att hunden var i rummet, hon hade ärvt sin mammas antipati för djuret.

Men på morgonen var Max uppe före alla andra. Och knuffade på matskålen i metall som stod i hallen. Skramlet väckte Aggie som rusade ut i köket. Hon fann en hund som var hungrig och ville ha mat och vatten. Krisen var över.

Den dramatiska kvällen med Max på köksbordet visade tydligt att familjen Stenqvist var splittrad. Skillnaden mellan Nils och Aggie jämfört med Blenda och Doris var påtaglig. Men det fick gå. De fyra behövde varandra, trots allt. Och Max tillhörde familjen. Livet måste fungera.

3. Något fattas henne, vad ska vi göra?

Junisolen värmde den lilla trädgården. Året var 1902. Några talgoxar sjöng i vinbärssnåren. 18.15-tåget mot Saltsjöbaden hade just lämnat stationen. Arbetsdagen var slut denna lördag. Gustav hade tagit kvällspasset. Inget mer arbete på banan förrän på måndag, ingen tjänstgöring för trafiken. Blenda var också ledig. Inget tvättjobb i helgen.

Nils lade ifrån sig tidningen. Han hade precis läst om upptäcktsresande Sven Hedin som återkommit från sin andra expedition långt bort i Asien. Han hade varit borta i flera år och upplevt mycket spännande med kamelfärder långt in i öknar. Visst var det viktigt att lära sig mer om världen och hur folk hade det. Sven Hedin var en mycket modig man. Nu talades det om att han skulle adlas. Nils tyckte oerhört illa om adeln, att man skulle utnämnas till någon speciellt märkvärdig person med privilegier som följde vidare till barnen. Fast var någon värd sådan uppmärksamhet var det Hedin.

Upptäcktsresor var förstås viktiga. Fast kanske inte alla. För något år sedan hade en expedition skickats ut för att hitta resterna av ingenjör Andrées luftfärd, trots att deltagarna av allt att döma avlidit flera år tidigare på Nordpolens is. Nils hade aldrig förstått fascinationen med den expeditionen. Fanns det inte bättre ställen att upptäcka än oändliga vidder med snö och isbjörnar? Nog var Hedins resor mer angelägna och viktiga.

Under året skulle också något som kallades allmän självdeklaration bli verklighet. För att bygga ett starkt samhälle krävdes att alla betalade skatt, det var Nils bestämda åsikt. Nu infördes ett system där alla själva skulle uppge vad de tjänat så att staten kunde dra skatten. Nils undrade hur det skulle fungera. Hur ärliga var människor? Skulle inte många försöka smita undan?

I tidningen Social-Demokraten debatterades också den frivilliga fortsättningsskolan som för ett par år sedan införts i Stockholm. Det innebar att det gick att gå både ett sjunde och åttonde år. Erfarenheterna hade varit goda, skrev journalisten. Nils tyckte det var bra. Utbildning var den säkraste vägen till ett rättvist och socialistiskt samhälle. Inget fel med enkla jobb, men att kunna läsa bra var grunden till makt. För att möta kapitalägarna krävdes kunskap. Det var dessutom det vapen som aldrig kunde tas ifrån arbetarna.

Nils politiska engagemang hade väckts i hans unga år. Han var näst yngst i en syskonskara på sju i Falun. Pappa, morfar, farfar och alla hans tre bröder arbetade i Falu koppargruva. Han såg hur alla som arbetade där slet ont. Några gånger hade han fått följa med ner under jorden. Han skrämdes av mörkret, slamret, den dåliga luften. Tidigt bestämde han sig för att aldrig sätta sin fot där som anställd. Alternativen som återstod för en pojke med sexårig folkskola var regementet och järnvägen. Nils tyckte valet var enkelt. Han hatade våld och slagsmål, så han började som växlare på järnvägen, ett farligt och dåligt betalt arbete. 1890, vid 22 år ålder, gick han med i Socialdemokratiska Arbetarpartiet, som då just firat sin ettårsdag. Nils slukade det mesta i bok- och tidningsväg som rörde politik, främst då socialism. Han älskade att debattera.

Att kapitalet och överklassen var motståndarna var han helt på det klara med. Men också att kampen skulle vinnas utan blodiga strider och utan våldsamma revolutioner.

– Våld föder våld. Det är vad som sker när det blir bråk på dansbanan på lördagskvällen och det är samma inom politiken. Kraven på hämnd tar aldrig slut. Det är ingen framkomlig väg, var argumentet han tjatat om till leda.

Ungefär samtidigt blev han organiserad nykterist. Hans skäl var flera. Många av pappans och brödernas arbetskamrater hade gått ner sig i missbruk, som krossat deras familjer. Nils förstod inte heller meningen och det roliga i att förlora kontrollen över sig själv. Men det viktigaste skälet var att spriten var en fiende till den socialistiska kampen. Fulla och bakfulla arbetare orkade inte slåss för sina rättigheter. Men det gjorde nyktra. Det faktum att arbetsgivare tidigare betalat ut en del av lönen i brännvin, var väl ett utmärkt exempel på det.

Så en öl till maten kunde det bli någon gång. Men aldrig en droppe sprit.

En del av kamraterna i partiet tyckte han var mesig och feg. Både för att han var nykterist och för att han inte trodde på revolutionen. Kapitalägare och överklass tog våld till hjälp för att behålla sin makt. Då måste arbetarna möta med samma vapen, självklart. Och det fanns ingen tid att förlora. Fast en sup eller två måste man få ta.

Men Nils var övertygad om att makten skulle vinnas på legitimt sätt och sedan utövas i politiska församlingar i riksdag och kommuner. Samt givetvis i fackföreningarna – de skulle ligga i framkant. Nils hade tidigt mött Hjalmar Branting, tidningsmannen som nu satt i riksdagen och var på väg mot toppen i det socialdemokratiska partiet. De hade blivit goda, om än inte nära, vänner.

*

Aggie hade nu klarat av första året i skolan. Det hade gått bra. Lite sprallig var hon emellanåt menade skolfröken, men flickan kunde koncentrera sig då det behövdes. Och hon hade lärt sig att läsa och räkna samt att skriva snyggt. Ibland på kvällarna satt hon i Nils knä och de bläddrade tillsammans igenom tidningen. Nils försökte berätta om allt som hänt på ett sätt som Aggie förstod. Hon läste rubriker och bildtexter.

Hon lyssnade och ställde frågor. Ända tills hon hellre ville leka med Max. Nils älskade de stunderna med dottern. Då kände han den kraft som gör att många vill bli föräldrar, att man kan få leva vidare genom sina barn. Aggie skulle nog inte göra honom besviken.

Sämre var det med Doris. Läraren var inte nöjd med hennes första år utan hade flera gånger pratat med Nils och Blenda om flickans svagheter. Hon hade ännu inte lärt sig läsa – det borde man kunna efter första året. Det fanns en möjlighet att gå om klassen, men lärarinnan tyckte hon skulle få en chans till att lära sig utan att gå om. Kanske skulle det lossna nästa läsår.

Problemet var att Doris var så ointresserad, ja nästan slö hade den kvinnliga läraren sagt. Hon levde i sin egen värld, kunde sitta i bänken och bara stirra framför sig. Inte hade hon mycket kontakt med klasskamraterna heller.

Lärarinnans uppmaning var att föräldrarna skulle försöka att läsa med henne hemma. Därför hade lärarinnan med sig ett par böcker som kunde vara lämpliga.

Blenda hade reagerat surt och buttert. Ingen fisförnäm fröken skulle sätta sig på hennes dotter. Och det fanns väl annat i livet än böcker. Det skulle nog bli folk av Doris också. I sinom tid. Hon kanske inte var lika snabb som en del andra, men vad det verkligen ett problem?

Nils tyckte att det var ett problem. Han visste också att Blenda inte skulle bli lösningen. För nog kunde hon läsa, men hon gjorde det ogärna. Tidningen var för henne något man slog in fiskrenset i eller stoppade i blöta skor för att de skulle torka upp snabbare. Att Blenda regelbundet skulle läsa med Doris trodde han inte.

Dessutom var Nils inte särskilt road av tanken på att bli lärare på sin fritid. Det fick räcka med Aggie och deras stunder över tidningen. Nils hade helt enkelt lite svårt för Doris. Hade aldrig fått något bra kontakt med henne. Upplevde att hon alltid var sur, knappt svarade på tilltal, mest kikade lite aggressivt under lugg.

Vidare var hon så långsam och klumpig. Aggie sprang alltid ifrån sin styvsyster och kunde ibland ge henne en del tjuvnyp. Doris hann nästan aldrig ge igen.

Nej, skulle han hjälpa till ville han ha något tillbaka av barnet, på samma sätt som han fick av sin Aggie. Men visst var det egoistiskt av honom. Han måste vara rättvis. Så något måste göras.

Dagen hade varit ovanligt varm. Flickorna hade sprungit i små klänningar hela dagen. Nu satt de i den lilla sandlådan. Nils och Blenda drack kaffe på bit. Nils tog sats. Det här var varken en bättre eller sämre tid än någon annan att säga det han tyckte han var tvungen att säga.

– Blenda, kanske borde vi tala med någon om Doris. Någon som kan något om barn. För allvarligt talat, det är något som fattas henne. Allt går, vad ska jag säga ... för trögt

Blenda satte ner den blomsterprydda kaffekoppen på fatet med en smäll. Handen darrade lite.

– Nils, det är inget som helst fel på min dotter. Hon behöver bara lite tid. Du som är så duktig med att läsa kan väl hjälpa henne. Du som har näsan över böcker och tidningar mest hela tiden.

Många ord från Blenda på en gång. Det här kunde gå hur som helst förstod Nils.

– Jo, ja. Men jag är ingen lärare. Tror du verkligen att det hjälper? Kanske kan någon annan hjälpa henne bättre. Kostar det en slant får vi väl betala...

Blenda reste på sig och tog sin och Nils kaffekopp in till köket. I dörröppningen vände hon sig om.

– Och du. Alla kan ju inte vara så näsvisa och uppkäftiga som din älskade Aggie. Tur är väl det.

Nils visste att Blenda inte skulle komma tillbaka ut i trädgården den kvällen. Och skulle han gå in i köket skulle hon hitta något att göra i kammaren och tvärtom. Så slutade många av deras så kallade bråk. Innan de ens blivit bråk. Ilska möttes med kompakt tystnad.

Talgoxarna fortsatte att sjunga. En häst gnäggade nere på vägen. Nils beslöt att sitta kvar i trädgården och läsa. Så han gick in och hämtade romanen han fått låna av en kamrat, den omskrivna boken Hemsöborna av August Strindberg.

Strindberg tyckte mycket och spretigt, ansåg Nils. Han var svår att placera in i ett fack och därför var det oklart om han verkligen kunde vara till hjälp i kampen för socialismen. Fast så var det väl med konstnärer, det tänkte väldigt fritt.

Men oj, vad han kunde skriva. Nils var halvvägs igenom Hemsöborna. Och han tyckte han kände alla huvudpersonerna och att han befann sig långt ute i skärgården. Han såg precis hur där såg ut, fast han själv bara varit i Sandhamn en gång. Det var hans enda erfarenhet av Stockholms skärgård. Hemsöborna var helt enkelt bra litteratur.

På söndagsmorgonen vaknade både han och Blenda tidigt. Flickorna skulle säkert sova ett par timmar till. De pratade om det de var tvungna att prata om, det som behövdes för att vardagen skulle fungera. Nils uppskattade Blenda för det. Hon kunde vara tvär, sur och emellanåt rent av oresonlig. Men hon tappade aldrig fokus, lät aldrig sina känslor styra över det som var viktigast i livet. Det var en viktig del i ett äktenskap, tyckte Nils. Att vardagen helt enkelt fungerade.

Den här dagen var det dock något annat som låg i luften. Blenda

var runt honom och liksom pockade på uppmärksamhet. Utan att kunna starta konversationen själv. Så när Nils sköljt av sina rakdon och lagt dem i översta hyllan i byrån, förstod han att han måste börja.

– Blenda, sätt dig ner nu. Är det något du vill säga?

Hon satte sin tunga kropp på en av kökets blå pinnstolar. Tittade ner i knäet, fingrade ett tag längs fällen på förklädet.

Nils väntade.

– Jo, det är det här med Doris. Jag har tänkt mycket i natt. Kanske har du lite rätt ändå. Nog är det något som inte riktigt står rätt till. Jag fattar det. Men kan vi inte vänta och se? Kanske är tösen bara lite sen? Mamma berättade att jag också tog gott om tid på mig när jag var barn. Och det blev ju folk av mig. Alla är inte lika.

Många ord på en gång igen. Nils förstod att de formulerats länge i Blendas huvud innan hon uttalade dem. Nu gällde det för honom att locka fram mer. Varsamt för att inte ilskan skulle stänga dörren igen. Han lade sin hand på hennes axel.

– Jo, men hur länge? Och tänk om det blir värre av att vi väntar. Tänk om Doris förlorar på det? Skulle vi inte ångra oss då?

Fingrarna började återigen följa fällen på förklädet, fram och tillbaka. Blenda behöll blicken nere i sitt knä. När hon började tala var rösten låg.

– Nils, jag är rädd. Så rädd för att min flicka ska få en stämpel, som ska följa henne livet ut.

Nils kramade axeln. Förde andra handen under hennes haka för att varsamt vrida upp hennes ansikte och fånga hennes blick.

– Vad är du rädd för?

Rösten höjdes. Nu fanns det klang i den. Av ilska, anklagelser och bitterhet.

– För husförhören, kyrkböcker för prästerna, kommunalgubbar. Alla dem som vet bäst och dömer oss som bara försöker leva. De ska inte få med min Doris att göra, hör du det?

Nils teg. Det måste komma mer.

Det gjorde det. Blenda berättade om mostrar som blivit bedömda och beskrivna i kyrkböcker. Termer som sinnesslö, svagsint, fånig, små och tröga fattningsgåvor, enfaldig hade använts. Bara för att de inte svarat rätt när alla märkvärdiga gubbar knackat på och bredbent klivit

in i deras stugor. Gubbar som alltid visste bäst. Sedan skrev de några ord i sina böcker och därmed var personen dömd, utsorterad. Alla kunde gå tillbaka och läsa i dem.

Blendas fingrar lämnade fällen. Hon reste sig och tog en tur runt bordet. Ilskan i rösten blandades med sorg. Tårar fanns i hennes ögon.

– Förstår du det Nils? Jag vill inte att det ska hända Doris! Om vi begär hjälp, erkänner vi att det finns problem. Då skriver gubbarna i sina förbaskade böcker. Då får hon ingen chans.

Hon satte sig ned på stolen igen och släppte ifrån sig en lång suck. Nils förstod att hon var lite trött. Så mycket ord och många tankar på en gång och så mycket blottläggande av egna känslor. Det var ovant för Blenda.

Jaså, problemet fanns i släkten. Då hade det alltså gått i arv. Nils hade läst lite i tidningarna om det som kallades rasbiologi och vetenskapsmän som bedömde och klassificerade människor. Vilka som var bra och vilka som var dåliga. Vissa pratade till och med om att de som var dåliga kanske inte borde få skaffa barn. Ordet hygien hade använts på en del håll.

Nils tyckte illa om detta. För honom var det bara ytterligare ett sätt att förtrycka vanligt folk. För vem skulle få bestämma vad som var bra och dåligt? Jo, alla de som satt vid makten. Givetvis skulle de bedöma att de som rättmätigt ville ta makten var dåliga. Att just de inte skulle få ha barn. Det kunde helt enkelt handla om att skapa nya livslånga fängelser som skyddade borgarna och deras makt.

Dessutom, alla var olika. Även om läsning och boklig bildning var vägen för att få makten, betydde det självklart inte att alla behövde vara bäst på att läsa. Några måste ju sköta alla andra sysslor, de som var nödvändiga för att samhället skulle fungera, inte minst för att alla skulle få mat på bordet. Några måste ta hand om hönsen och grisarna för att alla skulle få ägg och fläsk att äta. Om dessa människor inte var bäst i världen på att läsa, var de sämre för det?

Max gläfsste ute i sin koja. Självklart, hunden behövde sin promenad och mat och vatten. Nils tyckte att det skulle vara bra om Blenda följde med honom och Max ute på en tur i samhället. Vädret var ju strålande. Att prata medan man promenerade var ett utmärkt sätt att

samtala. Men han visste att hon inte skulle gå med på det. Blenda avskydde hunden och hon ville inte i onödan visa sig ute i samhället och gå och sprätta som en kärring, som hon uttryckte det.

Nils insåg att det här var en viktig morgon. Han fick ordna till det med både Blenda och Max.

– Du, jag ger bara Max lite mat och tar ut honom på en kort tur så han får göra vad han måste. Du kan väl sätta på lite mer kaffe, så kan vi fortsätta prata. Kanske kan vi komma på något bra.

Blenda nickade, såg nästan lite glad ut. Hon fick göra något med händerna efter att ha pratat så mycket och Nils verkade ha förstått henne. Hon hade oroat sig för det här samtalet halva natten. Kanske skulle det utmynna i något bra. Och visst kunde hon koka kaffe på sumpen. Någon sked nytt kaffe kanske behövdes, men inte mer.

De blev en tur ner till Konsumbutiken och tillbaka för Max. Han hade mycket nytt att lukta på och stretade emot när han föstes tillbaka in i kojan. Han hade helt klart hoppats på en längre promenad.

– Ja, ja pojken min, jag vet, muttrade Nils. Det kommer att bli mer. Snart. Du får vänta lite.

Nils hade funderat. Det hade Blenda också. Båda verkade ladda upp när det rörde i sina kaffekoppar. Nils var först ut.

– Så vad tror du fattas Doris?

Blenda hällde ut kaffet på fatet, stoppade sockerbiten i munnen och sörplade i sig drycken. Nils ogillade detta sätt att dricka kaffe.

– Jo, jag har ju ändå pratat med henne. Lite svårt, hon säger ju inte så mycket flickebarnet. Jag undrar ändå om hon ser dåligt. För hon säger att orden liksom flyter ihop, både på svarta tavlan och i böckerna. Att hon inte riktigt kan sortera dem. Allt blir så rörigt och jobbigt. Och så tjatar bara fröken. Men Doris verkar liksom inte riktigt få ihop det. Kan hon behöva glasögon? Eller flytta fram i klassrummet? Nu sitter hon ju längst bak.

Nils tvekade. Kanske var det så. Men var det enda förklaringen? Hela flickan var ju så trög och liksom lat. Viljelös på något sätt. Trulig och sur. Kunde glasögon vara förklaringen? Nåja, någonstans måste man börja.

– Blenda, för det första ska du inte oroa dig för husförhör. Kravet på dem försvann för tio år sedan. Några församlingar har fortsatt på frivillig väg, men inte här i Nacka. Så vi ska nog kunna hålla henne utanför kyrkböckerna. Och visst kan vi börja med att se om hon behöver glasögon.

Blenda nickade och såg nöjd ut.

– Men kanske behövs det mer, fortsatte Nils. Jag kom att tänka på Edvard, en av lokförarna på Slussen. Det är en rekorderlig karl. Han berättade nyligen att hans kärring slutat som småskollärare men tydligen är lite sur och rastlös för att gå hemma hela dagarna.

– Tänk om vi skulle fråga om hon kan ta sig an Doris. Läsa lite med henne några gånger i veckan och försöka förstå flickans svårigheter bättre. Det är väl inget fel på fröken Eriksson i skolan, men hon har så många ungar att se efter. Och Edwards fru åker ju gratis på tåget och vill nog inte ha alltför mycket betalt. Vad tror du?

Blenda såg nöjd ut. För henne hade morgonen blivit bra.

– Visst Nils, det blir nog bra. Och hon kommer inte hamna i några böcker? Den där frun till Edvard kommer inte prata med några präster eller kommunalgubbar? Det är du säker på?

– Nej, Blenda, varför skulle hon göra det?

4. Dags att byta spår

Att byta jobb har inget egenvärde. Däremot är det bra att få nya erfarenheter. Små järnvägar i Stockholms närhet som Saltsjöbanan, Roslagsbanan och Nynäsbanan var en sak. Statens Järnvägar en helt annan. Större, mer hierarki och byråkrati. Det hade Nils lärt sig genom kamraterna i facket. Men SJ var ändå störst och fanns i hela landet. Det innebar helt andra möjligheter att lära nytt och avancera. Nils gillade utveckling. Banvaktstugan i Nacka var också väldigt liten för två vuxna och två flickor som gick i skolan. Hans familj var värd något bättre. Så han höll ögon och öron öppna för ett nytt jobb.

Någon öppning på SJ som tilltalade Nils uppstod inte. Men däremot ett jobb på Sundbybergs station. Den låg på Västeråsbanan, som också var privatägd. Ägare var SWB, Stockholms-Västerås-Bergslagens Järnvägar. Stationen var större, hade fler anställda och tätare trafik. Det skulle helt enkelt bli ett roligare jobb.

Här fanns också godstrafik. Bland annat det märkliga soptåget som körde vanliga sopor ut till Stockholms stora soptipp i Lövsta via en bibana som gick till Hässelby. I folkmun kallades tåget Silverpilen. Silver på grund av dess färg. Pilen ironiskt på grund av dess hastighet, som aldrig överskrev 40 kilometer i timmen. Största volymen på tåget var hästgödsel från Stockholm. Den nådde dock inte Lövsta utan tippades på vägen till alla handelsträdgårdar som låg längs linjen. Här producerades mycket av huvudstadens grönsaker. Vissa tåg innehöll både gödselvagnar och personvagnar. I tidtabellen stod då att personvagnarna fanns i främre delen av tåget. Som om de påstigande passagerarna annars inte skulle upptäcka skillnaden, undrade Nils med ett leende.

Den socialdemokratiska föreningen i Sundbyberg var stark och livaktig. Här fanns gott om arbetare, främst på Sieverts kabelverk som var köpingens största arbetsgivare. Billig tomtmark och bra läge vid järnvägen lockade företag. Så även andra mekaniska företag trängdes kring järnvägen nere i samhället. Det fanns därför goda möjligheter för att fortsätta det politiska engagemanget.

Till midsommar 1905 gick flyttlasset, som inte var särskilt stort. Det mesta av det lilla möblemanget tillhörde Saltsjöbanan. Blendas garderob var mycket begränsad och flickorna hade inte hunnit samla på sig mycket.

Blenda sade som brukligt inte så mycket mer än att hon utgick ifrån att hon även i Sundbyberg skulle hitta förnäma damer som inte ville ta hand som sin egen skitiga tvätt. Märkvärdiga kärringar fanns väl överallt.

Doris sade i vanlig ordning inte heller mycket. Men Aggie kinkade och gnällde, förstås för att hon skulle förlora sina kamrater. Varför skulle de flytta?

– Du hittar nya kompisar. Och någon söndag kan vi ju åka tillbaka och hälsa på dina vänner, så långt ska vi inte flytta. Dessutom kommer vi nog att få det större. Det blir väl bra, försökte Nils.

Med vetskap om det och att de skulle få bo bättre och hon inte behövde trängas så mycket med systemen lät sig nioåringen nöja. För trots oron över att förlora kamrater – Aggie var alltid pigg på något nytt.

Den här gången slapp de bo alldeles intill den bullrande järnvägen. Järnvägsbolaget hade ordnat en lägenhet med tre ordentliga rum och modernt kök i en villa i stadsdelen Duvbo, som låg alldeles nordväst om Sundbyberg. Här stannade tåget, men det var bara en hållplats.

Villan där lägenheten fanns ägdes av en fabrikör Billström som drev en mekanisk firma i Sundbyberg. Han var änkeman och hans barn hade flyttat ut. Han hade då ordnat en lägenhet i bottenvåningen med dörr som gick att låsa gentemot resten av villan och byggt ett kök till sig själv på ovanvåningen. Därmed hade han fått ytterligare en bostad

i huset. Nils kunde till en början inte avgöra om det var en bra och redig karl eller ej, för Nils såg honom nästan aldrig. Antingen var han på affärsresa eller så hade han, som änklings sällskap på annat håll. De gånger han sov i huset kom han sent på kvällen och åkte tidigt. Hyran krävdes visserligen in punktligt den första i varje månad. Men då var det en anställd från hans firma som cyklade till huset på kvällen med kvittensblocket i fickan, skrev ut ett kvitto och stoppade sedlar i en väska som hängde på styret.

Huset var stort, välskött med mycket snickarglädje. Normalt kritiska och sura Blenda suckade av glädje att få bo i ett fint hus som så tydligt var byggt för herrskapsfolk. Trädgården var också stor men uppenbart vanskött. Äppelträden behövde beskäras och bärsnåren gallras. Att bara slå gräset med lie två gånger om året, gav ingen snygg gräsmatta, regelbunden klippning var nödvändig. Och när Nils inspekterat huset fann han att den lilla boden var nymålad, men väldig tom. En skottkärra och en lövräfsa, inget mer. Fabrikören kände till bristerna och hade vid kontraktsskrivandet erbjudit en påtaglig nedsättning på hyran om de nya hyresgästerna höll "hyfsad ordning på det som växte".

– Bara så att grannarna inte gnäller så förbannat som de gjort sista åren, förklarade Billström. Men jag har varken tid eller lust att hålla på med det där. Det var Ebbas område. Nu när hon är borta har jag ännu mindre lust till det.

Både Nils och Blenda gillade att påta i jorden så Nils tog hand om rabatten, i dubbel bemärkelse, med ett gediget handslag. Nils påpekade att en hel del redskap skulle behövas. Kunde han få bidrag för att köpa det?

Billström viftade lite nonchalant med handen. En doft av kall cigarr-rök nådde Nils.

– Visst, Stenqvist verkar vara en rejäl karl. Jag litar på ert omdöme. Lämna in kvitton till mig och så drar vi utlägget på nästa hyra. Men inga extravaganser, jag har kontroll på alla mina utgifter. Vet ni Stenqvist, det är hemligheten bakom att lyckas i affärer – att bry sig mer om kostnader än inkomster.

Denna pratstund med visdomsord från affärsvärlden var det enda längre samtal som Nils hade med sin hyresvärd. Men han kommen-

terade aldrig några av de kvitton Nils lämnade in, utan summorna drogs utan prut från nästa månadshyra.

Nils misstrodde av princip fabrikörer och kapitalister. Men han gillade Billström. Han lade inga värderingar i förhållandet med sin hyresgäst. Han ville helt enkelt ha vissa saker gjorda och villkor uppfylla. Han var därför beredd att erbjuda bra förhållanden för att få det. Dessutom litade han uppenbarligen på folk ända tills han fick anledning att inte göra det. Nils uppskattade det och önskade att fler med makt i samhället kunde vara som fabrikören och hyresvärden.

Nils frågade om han fick bygga en hundkoja åt Max. Billström hade inget emot det. Bara den inte låg invid grinden så att jycken skrämdde livet ur tidningsbudet och brevbäraren.

Aggie gillade att hjälpa till i trädgården och sög på barns vis i sig allt som Nils och Blenda lärde henne. Trädgården var kanske det enda område där Nils dotter och hennes styvmamma fann varandra.

Cox Pomona, Astrakaner, Transparent Blanche, Sävstaholm – Aggie lärde sig det mesta om olika äppelsorter och hon älskade när det stora köket i villans bottenvåning fylldes av doften av kokande äppelmos. Där grundlades Aggies livslånga kärlek och fallenhet för trädgårdsskötsel och matlagning.

Att plocka maskar ur hallonen innan sylten skulle kokas var inte lika kul, så Aggie försökte smita från det jobbet, genom att skjuta över korgen med hallonen till Doris och hävda att det var hennes jobb.

*

Sommarens politiska scen dominerades helt av att norrmännen tröttnat på att vara i union med Sverige och därmed stå under svenske kungen Oscar II. Sjunde juni meddelade stortinget helt sonika att man ensidigt upplöst unionen och att Oscar inte längre var regent över norrmännen.

Förbittringen i Sverige var stor på många håll, inte minst hos regenten. 10 000 personer träffades i Rosendals trädgård på Djurgården för att bedyra kungen sin uppskattning samt sjunga nationalsången. Det hjälpte dock inte. Stenen var satt i rullning. Men att ta till vapen för att upprätthålla tvångsäktenskapet med det västra grannlandet var aldrig aktuellt. Två dagar efter beslutet att upplösa det norsk-svenska äkten-